

STORA UTSKOTTETS BETÄNKANDE nr 16/1979-80 med anledning av landskapsstyrelsens framställning till landstinget med förslag till landskapslag angående ändring av landskapslagen om naturvård.

Landstinget har i ärendet fått mottaga lagutskottets betänkande nr 10/1979-80.

Stora utskottet har i ärendet hört t.f.lagberedningssekreteraren Elisabeth Naucier, miljövårdsintendenten Håkan Kulves och landskapsagronomen Jan Karlsson. Efter det utskottet utarbetat ett preliminärt betänkande inbegärdes med stöd av 41 § landstingsordningen lagutskottets utlåtande över de ändringar stora utskottet infört. Lagutskottets utlåtande bilägges detta betänkande.

Stora utskottet delar landskapsstyrelsens uppfattning om att naturvårdslagen är i behov av förtydliganden och att i viss utsträckning erfordras även en skärpning av gällande bestämmelser. I synnerhet gäller detta täktverksamheten som enligt gällande regler inte kunnat styras på önskat sätt. Utskottet kan dock inte omfatta landskapsstyrelsens förslag om att göra all kommersiell täktverksamhet tillståndspliktig, utan anser att anmälningsplikt skall vara tillfyllest för annan täktverksamhet än täkt på odlad jord. I fråga om anmälningspliktig täkt omfattar utskottet i princip lagutskottets förslag om att det bör föreligga en av landskapsstyrelsen godkänd täktplan innan täktverksamheten får påbörjas och att tvångsåtgärder skall kunna tillgripas om sådan täkt öppnas innan täktplanen godkänts eller om täkten sker med avvikelser från den godkända täktplanen. Däremot har utskottet ansett att vissa förtydliganden erfordras i lagutskottets utformning av lagtexten. Dessutom har av systematiska och lagtekniska skäl några av de av lagutskottet föreslagna bestämmelserna intagits i annan paragraf.

I fråga om grustäkter är det utskottets uppfattning att övervakningen avsevärt skulle effektiveras om en sådan allmän praxis kunde utvecklas att landskapsstyrelsen vid inbegärande av entreprenadanbud skulle föreskriva att utredning skall inges över hur anskaffningen av grus, fyllnadsjord m.m. skall tryggas. Härvid skall entreprenören inge täktplan eller hänvisa till redan godkänd täktplan. Denna praxis borde även omfatta kommunal byggnadsverksamhet och all annan byggnadsverksamhet där landskapsunderstöd utgår.

Beträffande täktverksamhet på produktiv åkermark finner utskottet att anmälningsplikt inte är tillräcklig. Utskottet har därför infört ett särskilt stadgande som föreskriver uttryckligt tillstånd av landskapsstyrelsen (26 § 3 mom.). Tillståndsplikt för all annan täktverksamhet på odlad jord än hus-

behovstäkt motiveras av den allt större efterfrågan på matjord, vilken ökar risken för skövling av åkerjord. Samtidigt kämpar de aktiva jordbrukarna med små brukningsenheter, som är i stort behov av tillskottsjord. Genom den oreglerade täktverksamheten på odlad jord har det även uppstått en viss spekulation i åkerjord, som köpts upp för kommande täktverksamhet. Detta har även varit ägnat att på sina håll höja priset på åkermark till en nivå som försvårar möjligheterna för aktiva jordbrukare att köpa mark som tillskottsjord till sina jordbruksenheter. Utskottet är dock medvetet om att tillgången på matjord bör tryggas eftersom det alltid finns en efterfrågan på matjord för tomtplanering och parkanläggningar. Matjordstäkterna borde dock styras till sådana åkrar som exempelvis på grund av vägdragningar blivit svårbrukade. Likaså bör täktverksamhet kunna tillåtas på avlägset belägna åkrar, som inte lämpar sig som tillskottsjord för annan jordbrukslägenhet. Vidare skulle matjordstäkt väl kunna tillåtas på små skogsåkrar och annan åkermark av lägre klass. Särskilt avseende skulle fästas vid hur markägaren avser att nyttja markområdet efter slutförd täktverksamhet. Utskottet anser att ett minimikrav bör vara att området efter täktverksamheten kan beskogas.

Beträffande ersättningsfrågan vid förvägrat täkttillstånd omfattar utskottet landskapsstyrelsens i framställningen angivna åsikt. Utskottet har även haft tillgång till ett utkast till proposition till ny grustäktslag i riket. I motiveringen till denna framhålls bl.a.: "Det är naturligt att kommun eller stat inte kunde ådra sig ersättningsskyldighet om man nödgas förvägra tillstånd på grund av att ett beviljande skulle stå i strid med lagens stadganden. Till denna del vore situationen densamma som redan nu t.ex. i fråga om vattenlagens tillståndsförfarande." samt ytterligare: "Ur markägarens synvinkel åter måste konstateras att han trots att tåkträkten begränsas eller tillstånd förvägras, fortsättningsvis kunde använda sin mark för jord- eller skogsbruk, byggande samt annan eventuell näring..... Sålunda kunde markägaren fortsättningsvis använda sin mark på ett rationellt sätt som ger skälig nytta." Inom ramen för landskapslagen om främjande av gårdsbruk borde det även finnas möjligheter att kompensera en markägare genom att landskapsstyrelsen inköper marken och säljer den vidare till aktiva jordbrukare.

Ledamoten Sundlöf omfattade i princip landskapsstyrelsens framställning och anmälde avvikande åsikt till den del utskottet inte kunnat omfatta framställningen.

Detaljmotivering.

26 §. Utskottet har i sak omfattat lagutskottets undantag från straff- och andra sanktioner som intagits i paragrafens tredje moment beträffande de anmälningspliktiga täkterna. Av lagtekniska skäl har utskottet dock flyttat momentets bestämmelser till åttonde kapitlet.

I stället har utskottet i tredje momentet inrymt bestämmelser rörande täktverksamhet på odlad jord. Av skäl som framgår av den allmänna motiveringen föreslås sådan täktverksamhet vara underkastad tillståndsplikt. På odlad jord skulle endast täktverksamhet till husbehov vara tillåten utan vare sig anmälan eller tillstånd. Med odlad jord avses här vad som vid tillämpningen av skiftesförordningen anses som odlad jord (FFS 911/79, 39 §). Denna definition har intagits i slutet av tredje momentet. Uppstår tvekan om huruvida ett visst område är att betrakta som odlad jord eller ej, kan utlåtande i sista hand inbegäras av lantmäterimyndighet.

Utskottet anser att landskapsstyrelsen bör vara tillståndsgivande myndighet för att en enhetlig bedömning av ansökningarna skall ernås. Däremot skall kommunen höras efter det att landskapsstyrelsens jordbruksbyrå avgivit utlåtande. Naturligt är att den lokala jord- och skogsbruksnämnden hörs innan kommunen avger sitt yttrande. I fråga om mark som kan ha betydelse för byggnadsverksamhet kunde kommunen även höra byggnadsnämnden. Utskottet anser att landskapsstyrelsen inte utan mycket vägande skäl bör avvika från kommunens utlåtande.

Då de negativa följderna av matjordstäkter kan vara stora, anser utskottet det vara befogat, att ansökan får en allsidig bedömning. Det är därför naturligt, att ärendet inte kan behandlas lika snabbt och smidigt som i fråga om de anmälningspliktiga täkterna. Dessutom bör sökanden enligt gällande regler för ärendenas behandling i landskapsstyrelsen beredas tillfälle att bemöta ett negativt utlåtande. Det ankommer därför på sökanden att i god tid inge ansökan eftersom behandlingen av densamma tar några veckor i anspråk.

Ifråga om de anmälningspliktiga täkterna skulle kommunens utlåtande i allmänhet inte införskaffas. Landskapsstyrelsen kan dock höra kommunen då anledning därtill prövas föreligga. I de fall att den som inger täktplan inte anser sig kunna gå med på de krav som landskapsstyrelsen ställer borde enligt utskottets mening kommunen dock höras. Det uttryckliga kravet på att kommunen alltid skulle höras har därför slopats. Utskottet anser dessutom att kommunerna alltid bör erhålla kännedom om all täktverksamhet genom att samtliga täktplaner översänds till kommunen.

Därtill har intagits ett bemyndigande för landskapsstyrelsen att vid fastställande av planer föreskriva särskilda villkor som ur naturvårdssynpunkt anses påkallade. Så har redan nu skett i praktiken, men utskottet anser att en uttrycklig bestämmelse härom bör finnas.

26a §. På förslag av lagutskottet har stora utskottet strukit ordet "papper" ur första momentet för att sålunda ytterligare understryka att fråga är om kvalificerad nedskräpning.

Till paragrafen har fogats ett nytt andra moment som innehåller en hänvisning till att särskilt stadgas om skyldigheten att städa upp nedskräpat område. Lagutskottet har i sitt utlåtande meddelat att man avser att utforma 32 § i den kommande landskapslagen om hantering av avfall så att den omfattar de stadganden som ingår i 26b §. Sålunda kan 26b § utgå.

Den av lagutskottet införda hänvisningen till landskapslagen om hantering av avfall har utskottet strukit för att ändringen av naturvårdslagen inte skall bli avhängig av avfallshanteringslagens behandling i landstinget.

33 och 34 §§. Utskottet har omfattat lagutskottets uppfattning om att anmälningspliktiga täkter inte skall sanktioneras av straff- eller förverkandepåföljder, men anser att dessa bestämmelser bör ingå i 33 och 34 §§.

35 §. Utskottet har i princip omfattat lagutskottets förslag beträffande anmälningspliktiga täkter. De tvångsåtgärder som lagutskottet inrymt i 26 § 3 mom. finner utskottet redan vara medgivna enligt nuvarande 35 § ("eller vidtager andra åtgärder som strider mot....."). Utskottet har dock kompletterat paragrafen med en bestämmelse om att åtgärder inte behöver vidtas ifall det begångna felet är ringa.

Slutstadgandet. Utskottet föreslår att lagen skulle träda i kraft den 1 juli 1980, vilket bör vara möjligt eftersom utskottet föreslagit att lagen inte skulle bli avhängig av avfallshanteringslagens behandling i landstinget. Genom en fyra månader lång övergångsperiod bör det vara möjligt att hinna uppgöra täktplaner för redan pågående täkter, för vilka inte planer tidigare uppgjorts,

Utskottet har även inrymt ett stadgande om ersättning i de fall att någon förvärvat odlad jord för täktverksamhet före den 1 november 1979 och täkt-tillstånd eventuellt förvägras honom. Landskapsstyrelsens framställning om ändring av naturvårdslagen blev denna dag offentlig. I tidigare nämnda utkast till proposition med förslag till grustäktslag finns ett motsvarande stadgande för att skydda sådan markägare från ekonomisk förlust. Stora utskottet omfattar lagutskottets förslag om att ersättningens storlek skulle fastställas av expropriationsnämnden, som är ett av landskapsstyrelsen oavhängigt organ.

Med hänvisning till det anförda får utskottet vördsamt föreslå
att landstinget måtte antaga lagförslaget
sålydande:

L a n d s k a p s l a g
angående ändring av landskapslagen om naturvård.

I enlighet med landstingets beslut
ändras 25 §, 26 § 2 och 3 mom., 28 § 1 mom., 33 och 34 §§ samt 35 § 1 mom.
landskapslagen den 23 maj 1977 om naturvård (41/77) samt
fogas till lagen en ny 26a § (uteslutn.) som följer:

25 §.

Annat material än trävaror och lantbruksprodukter och -förnödenheter får
inte utanför område med fastställd stads- eller byggnadsplan hållas upp-
lagrade så att landskapsbilden sedd från allmän kommunikationsled eller
allmän plats förfulas.

26 §.

Markägare skall, innan annan täkt än husbehovstäkt eller i 3 mom. avsedd
täkt öppnas, anmäla härom till landskapsstyrelsen och bifoga en täktplan i
enlighet med av landskapsstyrelsen fastställda anvisningar. Täktplanen skall
även innehålla utredning om de åtgärder, som kommer att vidtagas för att
undanröja eller begränsa företagets skadliga inverkan på naturmiljön. När
täktplanen godkänns kan landskapsstyrelsen föreskriva sådana villkor som
ur naturvårdssynpunkt anses påkallade.

På odlad jord får annan täkt än husbehovstäkt inte ske utan landskapsstyre-
lens tillstånd. Den som söker tillstånd för täkt skall framlägga i 2 mom.
föreskriven täktplan. Landskapsstyrelsen skall införskaffa utlåtande av den
kommun i vilken fastigheten är belägen, innan ansökan upptages till slutlig
prövning. Täkttillstånd får förvägras endast om marken kan användas på annat
sätt som medför skälig nytta för markägaren. Med odlad jord avses här vad
som enligt skifteslagstiftningen anses som odlad jord.

26a §.

Envar skall tillse att han inte skräpar ned utomhus, vare sig i naturen
eller inom bebyggda områden, med glas, plåt, plast, (uteslutn.) eller annat
avfall.

Om skyldighet att städa upp nedskräpat område stadgas särskilt.

26b §.

(Uteslutn.).

28 §.

Beslut om inrättande av naturreservat och fredande av naturminne på enskild tillhörig fastighet kan landskapsstyrelsen förklara helt eller delvis upphävt om fredningen på grund av ändrade förhållanden inte vidare synes motiverad. Innan landskapsstyrelsen upphäver fredningsbeslut skall beträffande naturreservat kommunen och beträffande naturminne markägaren ges tillfälle att yttra sig i ärendet.

33 §.

Den som bryter mot denna lag eller i stöd därav utfärdade bestämmelser eller föreskrifter straffas med böter om ej för gärningen i annan lag är stadgat strängare straff. Vad här stadgas äger inte tillämpning vid överträdelse av bestämmelse i 26 § 2 mom.

34 §.

Det som åtkommits genom överträdelse av denna lag eller av bestämmelse eller föreskrift som utfärdats med stöd därav eller värdet av det som åtkommits kan dömas förbrutet. Vad här stadgas äger inte tillämpning vid överträdelse av bestämmelse i 26 § 2 mom.

35 §.

Om någon bryter mot bestämmelserna i 23-26 §§ (uteslutn.) eller vidtar andra åtgärder som strider mot stadgandena i denna lag eller i stöd av ^{honom} dessa utfärdade förbud bestämmelser eller föreskrifter eller försummar att fullgöra / enligt denna lag eller sagda bestämmelser åvilande skyldigheter, kan landskapsstyrelsen tvinga den tredsande att upphöra med sin rättsstridiga verksamhet eller fullgöra sina skyldigheter genom föreläggande av vite eller, då fråga är om försummelse av skyldighet, genom utförande av det försummade på den försumliges bekostnad. De kostnader som i sistsagda fall uppstår erläggs förskottsvis av landskapet och indrivs av vederbörande. Är det begångna felet ringa, viddas inte tvångsåtgärder.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1980. Har därförinnan annan täkt än husbehovstäkt eller i 26 § 3 mom. avsedd täkt bedrivits utan godkänd täktplan, får verksamheten fortsätta efter den 1 november 1980 endast om landskapsstyrelsen godkänt plan för täkten eller beviljat tillstånd för täkt som avses i 26 § 3 mom.

Beviljas inte tillstånd att fortsätta i 26 § 3 mom. avsedd täktverksamhet, som inletts före den 1 november 1979, eller förhindras nyttjande av område som före sagda tidpunkt förvärvats för sådan täkt, på grund av att tillstånd förvägras, har markägaren rätt att av landskapet erhålla ersättning för skada som

han därigenom åsamkas. Vid bedömningen av skadeståndsskyldigheten och av ersättningens belopp skall beaktas, huruvida sökanden har möjlighet att erhålla tillstånd till motsvarande täkt på annan plats. Ersättningen fastställs tillämpning av landskapslagen om expropriation av fast egendom och särskilda rättigheter (62/79).

Mariehamn den 8 februari 1980.

På stora utskottets vägnar:

Alarik Häggblom
ordförande

Björn Andersson
sekreterare.

Närvarande i utskottet: ordföranden A. Häggblom, viceordföranden Karl Jansson, ledamöterna Andersson, Eriksson, Helling, Nils Jansson, S.-O. Lindfors, Sundlöf (delvis) och Öberg samt ersättaren Berg.

Till Stora utskottet

från lagutskottet.

Stora utskottet har med hänvisning till 41 § landstingsordningen anhållit om utskottets utlåtande över de ändringar stora utskottet preliminärt gjort i det lagförslag som ingår i lagutskottets betänkande nr 10/1979-80. I sådant avseende får utskottet härmed anföra följande.

Utskottet vidblir sin uppfattning om att kommunerna, ifall täktplan inte omedelbart kan godkännas, borde höras av landskapsstyrelsen. Genom den av stora utskottet föreslagna utformningen av 26 § 2 mom. frångår man idén om ett utökat kommunalt engagemang ifråga om täktverksamhet. Lagutskottet är fortfarande av den meningen, att utvecklingen borde gå mot att kommunerna i högre grad än nu är fallet självständigt borde få avgöra ärenden som erfordrar lokalkännedom. Enligt utskottets mening borde kommunerna dessutom erhålla kännedom om samtliga godkända täktplaner.

Beträffande överföringen av sanktionsstadgandena till 8 kapitlet har utskottet intet att erinra utöver att sista meningen i 35 § 1 mom. borde lyda "Är det begångna felet ringa, vidtages inte åtgärder".

Enligt stora utskottets formulering av 26 § 3 mom. kan täkttillstånd förvägras även på andra grunder än med beaktande av naturvårdssynpunkter, vilket lagutskottet ställer sig tveksamt till. Meningen borde kompletteras så, att det klart framgår, att täkttillstånd endast kunde förvägras ifall att markägaren ändå kan erhålla skäligen nytta av marken.

I de fall ersättning enligt slutstadgandet skall utgå, anser utskottet att markvärdet borde fastställas av expropriationsnämnden, som är ett av landskapsstyrelsoavhängigt organ.

Stora utskottets ändring av 26a § korresponderar inte med den kommande landskapslagen om hantering av avfall. Därför föreslår utskottet, att stora utskottet måtte överväga att bibehålla lagutskottets formulering av 26a § dock så ändrad, att "papper" utesluts ur exemplen på skräp, för att ytterligare understryka att fråga är om kvalificerad nedskräpning. Till 26a § skulle fogas ett nytt 2 mom. med följande lydelse:

"Om skyldighet att städa upp nedskräpat område stadgas särskilt."

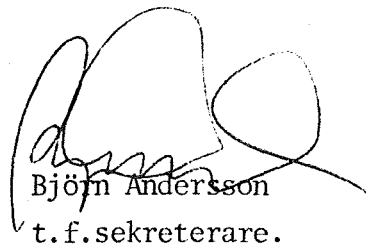
Lagutskottet avser att omformulera 32 § landskapslagen om hantering av avfall så att den omfattar de stadganden som ingår i 26b §. Sålunda kunde 26b § utgå.

I övrigt har utskottet omfattat stora utskottets ändringar i lagförslaget.

Mariehamn den 4 februari 1980.

På lagutskottets vägnar:

Sune Carlsson
ordförande

Björn Andersson
t.f.sekreterare.